

**საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და
აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველები
საჯარო წესრიგთან მიმართებით**

შესავალი

საქართველოში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარება ათეულ წელზე ცოტა მეტს ითვლის. 1997 წლის „კერძო არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონმა მხარეებს უფლება დართო შეთანხმების შემთხვევაში დავა განსახილველად არბიტრაჟისათვის გადაეცათ. აღნიშნული კანონი ძირეული ცვლილებების განხორციელებას უდავოდ საჭიროებდა და მისი საერთაშორისო სტანდარტებთან მიახლოება აუცილებელი იყო.

2009 წელს მიღებული იქნა ახალი კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, რომელიც ევროპული ქვეყნებისა თუ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებულ რეკომენდაციებს ითვალისწინებდა. ახალმა კანონმა სრულიად განსხვავებული წესები დაადგინა, რომელიც არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სასამართლოს მიერ ცნობა-აღსრულებასთანაა დაკავშირებული. კერძოდ, მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება ცნობისა და აღსრულების მიზნით წარედგინება სასამართლოს, რომელიც მას ამოწმებს და იღებს გადაწყვეტილებას განცხადების დამაყოფილებისა ან/და მასზე უარის თქმის შესახებ. კანონი ითვალისწინებს ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლებს, რომელთა შორის ყველაზე ზოგად საფუძველს საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობის მითითება წარმოადგენს.

ნაშრომი ეხება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლების განხილვას საჯარო წესრიგთან მიმართებით. საჯარო წესრიგის განმარტებისა და მისი განხორციელებისას სასამართლო პრაქტიკაში წარმოშობილ პრობლემურ საკითხებს. ნაშრომი ეფუძნება მოქმედი კანონმდებლობისა და საერთაშორისო პრაქტიკის ანალიზს, რომლის გაცნობაც მნიშვნელოვნად დაგვეხმარება უკეთ გავაანალი-

ზოთ საჯარო წესრიგთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხები. ასევე, მსჯელობა წარიმართება სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა საჯარო წესრიგის განმარტებისა თუ მისი გამოყენების შესახებ.

1. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული სამართლის წყაროები

არბიტრაჟთან დაკავშირებულ პირველ საერთაშორისო აქტს 1923 წლის ჟენევის პროტოკოლი¹ წარმოადგენდა და 1927 წლის ჟენევის კონვენცია „უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ“². საგაჭრო ურთიერთობების განვითარებამ ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობა მოითხოვა. 1958 წელს მიღებული იქნა ნიუ-იორკის კონვენცია „უცხო ქვეყნის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულების შესახებ“, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნორმატიული აქტია აღნიშნული სფეროს მოწესრიგებისას.

კონვენცია საერთაშორისო კერძო სამართლის სფეროში უმნიშვნელოვანეს ნორმატიული აქტია. კომერციულ ურთიერთობათა განვითარებამ და გაღრმავებამ არბიტრაჟის განვითარება გამოიწვია. კონვენციის ხელშეშკრელ სახელმწიფოთა კანონმდებლობაში კონვენციით დადგენილი საკალდებულო ნორმების გათვალისწინება მოხდა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო კონვენციის წევრი ქვეყნა 1994 წელს გახდა, 2009 წლამდე მისი რატიფიცირება ვერ მოხერხდა. 1999 წლის კანონი „კერძო არბიტრაჟის შესახებ“ მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივ, ეროვნული არბიტრაჟის საქმიანობას აწესრიგებდა და არ ითვალისწინებდა გაეროს საერთაშორისო საგაჭრო სამართლის კომისიის „კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ მოდელური კანონის პრინციპებსა და წესებს. შესაბამისად, ახალი კანონის ამოქმედებამდე, უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული შიდა ნორმატიული აქტი არ არსებობდა.

დასახელებულ მოდელური კანონისა და კონვენციის საფუძველზე, 2009 წელს შემუშავდა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის

¹ Protocol on Arbitration Clause, Geneva 1923.

² Convention on the Execution of foreign Arbitral Awards, Signed at Geneva, 1927.

ახალი რედაქცია, რომელმაც გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებასთან დაკავშირებით ნოვაციური დებულებები გაითვალისწინა.

2. უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების არსი და პროცედურა

იურიდიულ ლიტერატურაში არბიტრაჟის გადაწყვეტილების ცნობას განმარტავენ, როგორც სასამართლოს დასტურს, რომ ეს გადაწყვეტილება საბოლოოა და სავალდებულოა მხარეებისათვის. ამის შემდგომ მხარეებს უფლება ერთმევათ იმავე დავის საგანზე ხელახლა მიმართონ დავის განმხილველ ორგანოს. აღნიშნული *res judicata*-ს პრინციპს აფიქსირებს.

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება დამოუკიდებელი ეტაპია. იგი იძულებითი აღსრულების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს. კონკრეტული სამართლებრივი შედეგი მხარეებს მხოლოდ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულების შემდეგ შეიძლება დაუდგეთ. პრაქტიკაში, მხარეების გადაწყვეტილების აღსრულებას ითხოვენ, რაც თავისთავად მის ცნობასაც გულისხმობს, თუმცა გადაწყვეტილების ცნობა, აღსრულების გარეშეც არის შესაძლებელი.³

გადაწყვეტილების აღსრულების დამაბრკოლებელი გარემოებების ჩამონათვალი გათვალისწინებულია 45-ე მუხლში, რომელიც ნიუ-იორკის კონვენციის მე-5 მუხლის იდენტურია.

„კერძო არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოქმედების პერიოდში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების მიღების პრაქტიკამ აჩვენა, რომ ამ ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით ირღვეოდა მხარეთა არა მარტო საპროცესო, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივი უფლებებიც. სწორედ ამიტომაც, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ ახალმა კანონმა სასამართლოს კომპეტენციის ფარგლები საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებასთან მიმართებით გააფართოვა. „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, ცვლილებები საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში შევიდა, კერძოდ, 2009 წლის 19 ივნისს ამ კოდექსს დაემატა მეშვიდე პრიმი კარი „სასამართლოს მონაწილეობა საარბიტრაჟო განხილვასა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებაში“. სამოქალაქო

³ ცერცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი, 2009, 510

საპროცესო კოდექსის შესაბამისი ნორმებით ერთმანეთისგან გამიჯნულია პირველი ინსტანციის, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების უფლებამოსილებები საარბიტრაჟო წარმოებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 44-ე მუხლი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების საკითხებს ეხება. ამ მუხლის პირველი პუნქტის მეორე წინადადების თანახმად, „საქართველოში გამოტანილი გადაწყვეტილებების ცნობასთან და აღსრულებასთან დაკავშირებით უფლებამოსილ სასამართლოდ ითვლება სააპელაციო სასამართლოები“. ამდენად, იმ შემთხვევაში, თუ მხარე თავისი ნებით არ ასრულებს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას, დაინტერესებული მხარე გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების მოთხოვნით მიმართავს სასამართლოს. დაინტერესებული პირისათვის უზრუნველყოფილია მის სასარგებლოდ გამოტანილი ასეთი გადაწყვეტილების აღსრულება, რის გამოც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მოცემული ორგანო კერძო სამართლის სუბიექტების დარღვეული უფლების დაცვის საკმაოდ ეფექტური საშუალებაა.

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე გადაწყვეტილება სააპელაციო სასამართლოს განჩინების ფორმით გამოაქვს. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე განჩინებასთან ერთად მხარეს სააღსრულებო ფურცელი ეძლევა. სააპელაციო სასამართლოს განჩინება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე საბოლოოა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ასეთ განჩინებაზე საკასაციო ან კერძო საჩივარი არ დაიშვება.

უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება საქართველოს ტერიტორიაზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება იძულებით აღსრულებას დაექვემდებაროს, თუ სასამართლო ცნობასა და აღსრულებას მოახდენს. უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისას საქმე მეორე ქვეყნის ტერიტორიაზე უცხოური აქტის მოქმედების გაფართოვებას შეეხება, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს მის ცნობაზე უარის თქმის საფუძვლები. 2009 წლამდე უცხო ქვეყნის სასამართლოსა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული წესით ხდებოდა. ამ კანონის 68-ე მუხლი ითვალისწინებდა, გადაწყვეტილების ცნობის დამაბრკოლებელ გარემოებებს, თუმცა, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული

ნორმების გათვალისწინება „არბიტრაჟის შესახებ“ ახალი კანონით მოხდა. ამგვარად, უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობით უცხოური აქტის შეყვანა ხდება, დაქვემდებარება მეორე ქვეყნის სამართლებრივ სისტემაში.⁴

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უფლებამოსილ ორგანოს ასახელებს. 44-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, საქართველოს ფარგლებს გარეთ გამოტანილ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით უფლებამოსილ ორგანოს საქართველოს უზენაესი სასამართლო წარმოადგენს, რომელიც იხილავს წარდგენილ განცხადებას და „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის საფუძველზე იღებს გადაწყვეტილებას.

3. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლები

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლისა და ნიუ-იორკის კონვენციის მეხუთე მუხლის შესაბამისად, „მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე“ მხოლოდ კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული საფუძვლების არსებობისას. აღსანიშნავია ერთი გარემოება: განმარტებას საჭიროებს ტერმინი „შეიძლება უარი ეთქვას“, კანონში არსებულ ტექნიკურ შეცდომას წარმოადგენს თუ მოსამართლეს ანიჭებს დისკრეციულ უფლებამოსილებას რომელიმე საფუძვლის არსებობისას - უარი განაცხადოს აღსრულებაზე ან აღასრულოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება.

იურიდიული ლიტერატურაში არსებობს ამასთან დაკავშირებით მოსაზრება, რომ ამგვარი განმარტება მხოლოდ ტექნიკურ შეცდომას წარმოადგენს. ნიუ-იორკის კონვენციის ოფიციალური ავთენტური თარგმანი არსებობს ინგლისურ, ფრანგულ, ესპანურ, ჩინურ და რუსულ ენებზე. თითოეული მათგანი თანაბარი ძალის მქონეა. ამ მუხლთან დაკავშირებული ჩანაწერი ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე არსებულ დოკუმენტში ერთმა-

⁴ გოთუა ლ., უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულება (სადიცერტაციო ნაშრომი, დაცულია 2010 წლის 6 დეკემბერს), თბილისი, 2009, 13.

ნეთისაგან განხსვავდება. კერძოდ, ინგლისური თარგმანი ითვალისწინებს დისკრეციულ ჩანაწერს, რომ მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას, ხოლო ფრანგული ტექსტი გამოორიცხავს ამგვარი დისკრეციას და სასამართლოს აკისრებს ვალდებულებას, ყოველგვარი დისკრეციის გარეშე, კონკრეტული საფუძვლის არსებობისას, უარი თქვას გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. სასამართლოსათვის დისკრეციის მინიჭება, ვფიქრობ, კონვენციის მიზნებს ეწინააღმდეგება, მივიჩნევ, რომ კონვენციით გათვალისწინებულია სასამართლოს ვალდებულება, არ მოახდინოს კანონის დარღვევით მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება.⁵

გადაწყვეტილების აღსრულებაზე უარის თქმის მხოლოდ ზუსტად განსაზღვრული საფუძველები არსებობს. სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებისას, მოკლებულია შესაძლებლობას, გასცდეს კანონით გათვალისწინებულ საფუძველებს და ცნობასა და აღსრულებაზე უარი სხვა საფუძველზე მითითებით განაცხადოს. აღნიშნულიც არბიტრაჟის ერთ-ერთ დადებით მხარედ უნდა იქნას განხილული, რადგან სასამართლოს მოქმედების ფარგლები საკმაოდ შეზღუდულია.

გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველები ორ „გვერდზე“ იყოფა. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს საფუძველებს, როცა მხარეს ენიჭება უარის თქმის საფუძველზე მითითებისა და მისი მტკიცების ტვირთი. დამარცხებული მხარე ვალდებულია, სათანადო მტკიცებულებისა და ფაქტობრივი გარემოებების მითითებით დაამტკიცოს უარის თქმის რომელიმე საფუძვლის არსებობა. მეორე პუნქტით გათვალისწინებული საფუძველების მითითება და გამოკვლევა სასამართლოს ვალდებულებას წარმოადგენს.⁶

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით იმ ქვეყნის მიუხედავად, სადაც გამოტანილი იქნა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, ამ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას, თუ:

1. მხარე, რომლის წინააღმდეგაც მიღებულია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება სარჩელით მიმართავს სასამართლოს და დაამტკიცებს, რომ

⁵ Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Kronke, Nacimientto, et al 2010, 366.

⁶ ცერცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი, თბილისი, 2009, 521.

ა.ა. საარბიტრაჟო შეთანხმების მხარე იყო ქმედუუნარო;

ა.ბ. იმ სამართლებრივი ნორმების მიხედვით, რომელზედაც მხარეებმა საარბიტრაჟო შეთანხმებაში მიუთითეს, ხოლო ასეთი მითითების არარსებობისას, იმ ქვეყნის კანონმდებლობის თანახმად, სადაც გამოტანილი იქნა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, საარბიტრაჟო შეთანხმება ბათილია ან ძალდაკარგულია.

ა.გ. მხარე არ იყო ჯეროვნად ინფორმირებული არბიტრის დანიშვნის ან საარბიტრაჟო განხილვის შესახებ, ან სხვა საპატიო მიზეზების გამო ვერ მიიღო მონაწილეობა საარბიტრაჟო განხილვაში.

ა.დ. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება გამოტანილია იმ დავის შესახებ, რომელიც გათვალისწინებული არ იყო საარბიტრაჟო შეთანხმებით, ან ეხება საკითხს, რომელიც სცილდება საარბიტრაჟო შეთანხმების ფარგლებს.

ა.ე. არბიტრაჟის შემადგენლობა ან საარბიტრაჟო წარმოება არ შეესაბამება მხარეთა შეთანხმებას, ხოლო ასეთი შეთანხმების არარსებობისას იმ ქვეყნის კანონს, სადაც ჩატარდა საარბიტრაჟო წარმოება.

ა.ვ. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება არ შესულა კანონიერ ძალაში, ან/და გაუქმებული ან შეჩერდა იმ ქვეყნის სასამართლოს მიერ, სადაც გადაწყვეტილება იქნა გამოტანილი, ან იმ ქვეყნის სასამართლოს მიერ, რომლის სამართლის მიხედვითაც იქნა გადაწყვეტილება გამოტანილი.

ბ) სასამართლო დაადგენს, რომ:

ბ.ა. საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, დავა არ შეიძლება იყოს არბიტრაჟის განხილვის საგანი;

ბ.ბ. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს.

ეს უკანასკნელი გადაწყვეტილების ცნობისა აღსრულებაზე უარის თქმის ყველაზე საინტერესო საფუძველს წარმოადგენს. მოდელური კანონი და ნიუ-იორკის კონვენცია საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობის აკრძალვის მითითებას შეიცავს, როგორც სასამართლოს უკანასკნელ შესაძლებლობას უარი თქვას არასასურველი გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე.

საჯარო წესრიგის შესახებ მრავალი თეორია არსებობს და იგი ცალკე კვლევის საგანს წარმოადგენს. პროფესორი ბ. ზოიძე საჯარო წესრიგის ცნებას შემდეგნაირად განმარტავს: „მასში იგულისხმება სამოქალაქო ბრუნვის ფუნდამენტალური პრინციპები, როგორიცაა საკუთრების, ხელშე-

კრულებისა და მეწარმეობის თავისუფლებანი და ა.შ. საჯარო წესრიგის დარღვევით ილახება არა მხოლოდ ურთიერთობის კონკრეტული მონაწილის უფლებები, არამედ იგი ვნებას აყენებს უპირველესად, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესებს“.⁷

ნიუ-იორკის კონვენცია საჯარო წესრიგის განმარტებას არ ახდენს, შესაბამისად, სახელმწიფო უფლებამოსილია საკუთარი პრინციპებიდან გამომდინარე, საკუთარი საჯარო წესრიგი თავად განსაზღვროს. სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკიდან თუ თეორიული მასალებიდან გამომდინარე, განისაზღვრა საჯარო წესრიგის (ordre public) თითქმის უნივერსალური დეფინიცია. „საჯარო წესრიგი წარმოადგენს ყველა სახელმწიფოსა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა (extra-national community) ეკონომიკური, სამართლებრივი, მორალური, პოლიტიკური, რელიგიური და სოციალური ფუნდამენტური სტანდარტების ერთობლიობას.“⁸

3.1. საჯარო წესრიგის სახეები

საჯარო წესრიგის დაყოფა შემდეგნაირად ხდება: 1. ეროვნული, 2. საერთაშორისო, 3. ტრანსნაციონალური. ასევე, გამოყოფენ მატერიალურსა და საპროცესო - სამართლებრივ საჯარო წესრიგს.

ეროვნული ანუ „შიდა“ საჯარო წესრიგი სახელმწიფოს მიერ ეროვნული კანონმდებლობით აღიარებულ მორალისა და სამართლის ფუნდამენტურ პრინციპებს მოიცავს. იმპერატიული ნორმების გათვალისწინება ქვეყნის კანონმდებლობით ხდება, რათა დაცული იქნას სახელმწიფოს მიერ აღიარებული ინტერესები.⁹ საჯარო წესრიგის შინაარსი სხვადასხვა ქვეყა-

⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი პირველი (სამართალი), თბილისი, 1999, 178. იხ., ციტირება იოსელიანი აღ., სადისერატიო ნაშრომი მოქნილი მეთოდის უპირატესობა ხისტ მეთოდთან შედარებით სახელმწიფოებო საკოლიზიო სამართალში, თბილისი, 2010, 95.

⁸ Choi S., Symposium Issue, The Interaction Between National Courts and International Tribunal, Note, Judicial Enforcement of Arbitration Awards Under The ICSID and New York Conventions, New York University Journal of International Law and Politics, (Fall 1995-Winter 1996), 18.

⁹ James D. Fry, Désordre Public International under the New York Convention: Wither Truly International Public Policy, Chinese Journal of International Law (March 2009), 81-86. იხ., ციტირება, Rohullah A. Grounds for Refusing Enforce-

ნაში განსხვავებულია. სახელმწიფო თავისი ინტერესებიდან გამომდინარე, თავად განსაზღვრავს, თუ რა წარმოადგენს მისი კანონმდებლობის უმთავრეს და უმნიშვნელოვანეს პრინციპს.¹⁰

საერთაშორისო საჯარო წესრიგი შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა: „იგი ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული მორალისა და კანონის სავალდებულო ნორმების ერთობლიობას წარმოადგენს და იმ ურთიერთობების მიმართ გამოიყენება, რომელშიც საერთაშორისო ელემენტია წარმოდგენილი. ეს შეიძლება იყოს ხელშეკრულების მხარეები სხვადასხვა ქვეყნიდან, ხელშეკრულების მიმართ გამოსაყენებელი უცხო ქვეყნის სამართალი და აშ. საერთაშორისო საჯარო წესრიგი უფრო ვიწროა და უფრო ლიბერალურია, ვიდრე ეროვნული საჯარო წესრიგი, რომელიც ქვეყნის ეროვნული გადაწყვეტილების მიმართ უნდა იქნას გამოყენებული.“¹¹

ყველაზე ბუნდოვან და გაურკვეველ საკითხს ტრანსნაციონალური საჯარო წესრიგის განმარტება წარმოადგენს. მასთან დაკავშირებული მოსაზრებები განსხვავებული და ურთიერთსაწინააღმდეგოა. ტრანსნაციონალური საჯარო წესრიგი არაა მხოლოდ ერთი სახელწიფოს იმპერატიული ნორმები, არამედ, მოიცავს ბუნებითი სამართალის ფუნდამენტურ წესებს, უნივერსალური სამართლის ძირითად პრინციპებს, საერთაშორისო საჯარო სამართლის *jus cogens* გათვალისწინებულ წესებს, ცივილიზირებული ერების მიერ ცნობილ ზოგად პრინციპებს - მორალის და საჯარო წესრიგის შესახებ.¹² მორალის ზოგად პრინციპებს, როგორიცაა კორუფციის, ნარკოტრეფიკინგის, ტერორიზმის, კონტრაბანდის დაუშვებლობა და აშ.

ტრანსნაციონალური საჯარო წესრიგის ცნება ძირითადი წესებისა და პრინციპების ერთობლიობას მოიცავს, მათ შორის სტანდარტებს, ნორმებსა

ment of Foreign Arbitral Awards under the New York Convention, <<http://ssrn.com/abstract=1616746>> [03.12.2013]

¹⁰ Jay R. Sever, Comment: The Relaxation of Inarbitrability and Public Policy Checks on U.S. And Foreign Arbitration: Arbitration out of Control? 65 *Tul. L. Rev.* 1661, (1991)p. 1666. იხ., ციტირება., Rohullah A. იგივე, 20.

¹¹ Rohullah A., Grounds for Refusing Enforcement of Foreign Arbitral Awards under the New York Convention, 20, <http://ssrn.com/abstract=1616746>, [03.12.2013]

¹² Berger, The Modern Trend Towards Exclusion of Recourse Against Transnational Arbitral Awards: European Perspective, 12 *Fordham ILJ*, 1989, no. p. 642. იხ., ციტირება., ალექსანდრე იოსელიანი სადისერტაციო ნაშრომი მოქნილი მეთოდის უპირატესობა ხისტ მეთოდთან შედარებით სახელშეკრულებო საკოლიზიო სამართალში, თბილისი, 2010, 95.

და ჩვეულებებს, რომელიც მსოფლიოს საზოგადოების მიერაა მიღებული. ასევე, ჩვეულებაზე დაფუძნებული სამართლის წესების ერთობლიობას, რომელიც სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის ნაწილი არაა, თუმცა იგი გამოყენებული უნდა იქნას არბიტრის მიერ, რათა ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმა არ მოხდეს. აღნიშნული პრინციპები და წესები არც საერთაშორისო და არც ეროვნულ სამართალს არ მიეკუთვნება, არამედ - *lex mercatoria*, *lex sportiva*, *lex electronica*.¹³

მთავარი განსხვავება ეროვნულ (ტრადიციულ) და ტრანსნაციონალურ საჯარო წესრიგს შორის ისაა, რომ პირველის მიზანია სასამართლო ქვეყნის სამართლის (*lex fori*) ფუნდამენტალური პრინციპები დაიცვას, ხოლო მეორე მოწოდებულია დაიცვას ის ღირებულებები, რაც საერთოა მოწინავე კაცობრიობისათვის (ანუ ცივილიზირებული ერებისათვის).¹⁴

3.2. საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგი

საჯარო წესრიგის დიფერენცირება ასევე მისი ბუნებიდან გამომდინარე ხდება. საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგი დარღვეულად ითვლება, როცა საარბიტრაჟო წარმოების დროს დარღვეულია იმ ქვეყნის საპროცესო სამართლებრივი იმპერატიული ნორმები, სადაც გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულებაა მოთხოვნილი. საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო სამართალწარმოება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისად ხორციელდება, ხოლო ამ კოდექსით გათვალისწინებული იმპერატიული ნორმების დარღვევა საჯარო წესრიგის დარღვევას წარმოადგენს. იგივე წესი საარბიტრაჟო სამართალწარმოებაზე ვრცელდება.

არბიტრაჟი ვალდებულია დავის განხილვისას დაიცვას სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი ყველა პრინციპი, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო უარს იტყვის კანონის დარღვევით მიღებული გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგი

¹³ James D. Fry, *Désordre Public International under the New York Convention: Wither Truly International Public Policy*. Chinese Journal of International Law, Vol. 8, 88. იხ., ციტირება, Rohullah A, Rohullah A. Grounds for Refusing Enforcement of Foreign Arbitral Awards under the New York Convention, 21.

¹⁴ იოსელიანი ალ., სადისერტაციო ნაშრომი მოქნილი მეთოდის უპირატესობა ხისტ მეთოდთან შედარებით სახელშეკრულებო საკოლიზიო სამართალში, თბილისი, 2010, 101.

სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი ყველა ძირითადი და უმნიშვნელოვანესი პრინციპის ერთობლიობას წარმოადგენს. სახელმწიფო გადაწყვეტილების აღსრულებისას შებოჭილია საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგის იმპერატული ნორმებით და ვალდებულია „საპროცესო სამართლიანობის ფუნდამენტალური ნორმები“ დაიცვას.¹⁵

ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებული სავალდებულო საპროცესოსამართლებრივი ნორმები, რომელიც არბიტრაჟთან დაკავშირებულ ურთიერთობას აწესრიგებს ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. საარბიტრაჟო პროცესებზე ერთგვარი კონტროლის დაწესების აუცილებლობა, ეწინააღმდეგება საერთაშორისო კომერციულ ინტერესებს და მხარეთა ავტონომიის ფარგლების შეზღუდვას წარმოადგენს. საჯარო წესრიგი კი მიმართულია საერთაშორისო კომერციულ არბიტრაჟებთან დაკავშირებული კანონმდებლობის უნიფიცირებასა და ჰარმონიზაციასთან.

საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია. ამით სამართლიანი სასამართლოს უფლების განხორციელების შესაძლებლობა ენიჭება მხარეს. UNCITRAL-ის მოდელური კანონი „საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ სავალდებულო ნორმას ითვალისწინებს, რომ მხარეები თანასწორუფლებიანი არიან საარბიტრაჟი საქმის განხილვის დროს. თითოეული მხარეს თანაბარი შესაძლებლობა უნდა მიეცეს წარმოდგენილი იყოს საარბიტრაჟო საქმის განხილვისას. ამავე კანონის 24-ე მუხლის მიხედვით, „მხარეებს წინასწარ უნდა ეცნობოთ საქმის განხილვის შესახებ და უნდა მიეცეთ გონივრული ვადა საქმის სათანადო მოსამზადებლად.“ ამავე კანონის 23-ე მუხლის მიხედვით, „ერთი მხარისათვის გადაცემული ყველა დოკუმენტი უნდა გადაეგზავნოს მეორე მხარეს“. არბიტრაჟთან დაკავშირებული ყველა ნორმატიული აქტი მოიცავს მხარის უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს საარბიტრაჟო განხილვაში, დროულად იქნას ინფორმირებული არბიტრის დანიშვნის, საარბიტრაჟო წარმოების დაწყების შესახებ, მიეცეს გონივრული ვადა წარმოადგინოს საკუთარი მოსაზრება და შესაბამისი მტკიცებულებები საარბიტრაჟო სარჩელთან დაკავშირებით, დროულად გადაეგზავნოს საქმისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ყველა დოკუმენტი, საარბიტრაჟო განხილვისას

¹⁵ ცერცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი, თბილისი, 2009, 518.

წარმოდგენილი იქნას ადვოკატის მიერ. აღნიშნული საარბიტრაჟო წარმოების უმთავრეს პრინციპებს წარმოადგენს.

3.2.1. არბიტრის დანიშვნა და უფლებამოსილების განხორციელება

სამართლიანი სასამართლოს უფლების ერთი-ერთი ელემენტია არბიტრის მიერ სწორად განხორციელებული სამართალწარმოება. არბიტრაჟის პრინციპიდან გამომდინარე, მხარეები უფლებამოსილი არიან დამოუკიდებლად აირჩიონ არბიტრი ან/და შეთანხმდნენ არბიტრ(ებ)ის არჩევის წესზე. სხვადასხვა სამართლის სისტემაში მხარეების თავისუფლება არბიტრის არჩევასთან დაკავშირებით იზღუდება საჯარო წესრიგის იმპერატიული ნორმებით. არბიტრის უფლებამოსილების განხორციელება ყველა შემთხვევაში უნდა მოხდეს ობიექტურად და კანონიერად. ყველა არბიტრი ვალდებულია, საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე, განაცხადოს იმ გარემოებების შესახებ, რომელიც მათ ობიექტურობაში ეჭვის შეტანის საფუძველი შეიძლება გახდეს. საერთაშორისო პრაქტიკაში დადგენილი წესების შესაბამისად, არბიტრის აცილების საფუძველს ნებისმიერი გარემოება წარმოადგენს, რამაც „არბიტრის მიუკერძოებლობაში ეჭვის შეტანის გონივრული საფუძველი შეიძლება შექმნას“.¹⁶

არბიტრი, მოვალეობის განხორციელებისას მოსამართლის მსგავსად, უნდა იყოს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მხარის მიერ არბიტრის არაობიექტურობასა ან/და მიკერძოებაზე მითითება შეიძლება გახდეს გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი. UNCITRAL-ის საარბიტრაჟო წესების მე-9 მუხლის მიხედვით, „არბიტრი ვალდებულია საქმის განხილვის დაწყებამდე გაამჟღავნოს ყველა ის გარემოება, რომელიც შეიძლება გონივრული ეჭვის შექმნის საფუძველი გახდეს არბიტრის ობიექტურობასა და დამოუკიდებლობაში. მხარეს დროულად უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია ყველა გარემოების შესახებ. მე-10 მუხლის მიხედვით, შესაბამისი საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში „არბიტრი შეიძლება აცილებული იქნეს, თუ არსებობს არბიტრის ობიექტურ მოქმედებაში გონივრული ეჭვის შეტანის საფუძველი“. ამ წესის დარღვევით მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას სასამარ-

¹⁶ Public policy and Arbitral Procedure ICCA congress series №3(New York/1986), 205-226.

თლოს მიერ უარი ეთქმევა ცნობასა და აღსრულებაზე. აღნიშნულთან დაკავშირებით არსებობს რამდენიმე მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება. საფრანგეთის სააპელაციო სასამართლომ უარი უთხრა მხარეს, გადაწყვეტილების აღსრულებაზე, სწორედ ამ საფუძველზე მითითებით. საარბიტრაჟო განხილვაში მონაწილეობა მიიღო არბიტრმა, რომელიც ერთდროულად მსახურობდა ორ არბიტრაჟში (იტალიასა და საფრანგეთში). იტალიურმა ტრიბუნალმა, ფრანგული ტრიბუნალისაგან მიიღო არასწორი ინფორმაცია, იმ მხარის შესახებ, რომელიც იტალიურ არბიტრაჟში განსახილველ დავაში მონაწილეობდა. არაკანონიერად მიღებული ინფორმაცია გახდა გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მსგავსი არაეთიკური საქციელი (ფრანგული ტრიბუნალის მიერ იტალიური ტრიბუნალისადმი ინფორმაციის მიწოდება) არბიტრის არაობიექტურ მოქმედებას წარმოადგენდა, რამაც ბალანსის დარღვევა გამოიწვია. ამგვარი დისბალანსის არსებობა სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევას წარმოადგენს, რაც იტალიური სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი გახდა.¹⁷

სასამართლოების მიდგომა არბიტრის მიუკერძოებლობისა და არაობიექტურობის საკითხთან ყველა ქვეყანაში განსხვავებულია. საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებობდა უამრავი შემთხვევა, როდესაც დამარცხებული მხარე გადაწყვეტილების გაუქმებას სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევაზე მითითებით ითხოვდა. გადაწყვეტილების მიღებისას, სასამართლოს მიერ გათვალისწინებული იქნა ის გარემოება, რომ არბიტრსა და მხარეებს შორის საარბიტრაჟო წარმოებამდე ან მის შემდეგ არსებობდა ისეთი ურთიერთობა, რასაც შეიძლება არბიტრის დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დარღვევა გამოეწვია. რეიმსის ოლქის სასამართლოს მიერ გაუქმების საფუძველად არ იქნა გამოყენებული ის გარემოება, რომ არბიტრი იყო მხარის წამომადგენელი სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვისას. საფრანგეთის სასამართლომ მიუთითა, რომ „საჯარო წესრიგი, რომელიც უცხო ქვეყნის სასამართლოს გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულების მიმართ გამოიყენება არ არის გადაწყვეტილების მიმღები ქვეყნის ეროვნული ანუ „მიდა“ საჯარო წესრიგი, არამედ იმ ქვეყნის საერთაშორისო საჯარო წესრიგი, რომელიც გადაწყვე-

¹⁷ Kronke H., Nacimietno P., Recognition and Enforcement of foreign Arbitral Awards: a Global commentary on the New York convention, Kronke, et al. 2010, 260.

ტილების ცნობასა და აღსრულებას ახდენს.“ სასამართლომ მიიჩნია, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დარღვეული არ იქნა საფრანგეთის საერთაშორისო საჯარო წესრიგი და კანონმდებლობით გათვალისწინებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება. ვინაიდან, არბიტრის ამგავრი მოქმედება განხორციელდა არბიტრის უფლებამოსილების დასრულების შემდგომ და ასეთ მოქმედებას არ შეიძლება გავლება მოხდინა საქმის შედეგებზე. რეიმსის ოლქის სასამართლოს მიერ არბიტრის ამგავრი მოქმედება შეფასდა კანონიერად და არ დაკმაყოფილდა საჩივარი გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით.¹⁸

3.1.3. მხარის არაინფორმირებულობისას მიღებული გადაწყვეტილება

სამოქალაქო სამართალწარმოების პრინციპიდან გამომდინარე, არბიტრაჟი ვალდებულია მხარეს დროულად შეატყობინოს არბიტრის დანიშვნისა და საარბიტრაჟო წარმოების შესახებ. თუმცა, მხარე უფლებამოსილია უარი განაცხადოს წარმოებაში მონაწილეობის მიღებაზე. მხარის მონაწილეობის გარეშე ჩატარებული საარბიტრაჟო წარმოების შედეგად მიღებული გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება ხორციელდება სასამართლოს მიერ მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მხარისათვის უწყების ჩაბარება განხორციელდა კანონით დადგენილი წესით. ესპანეთის სასამართლოს მიერ განხორციელდა უცხო ქვეყნის სასამართლოს გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება, მიუხედავად, იმისა, რომ გადაწყვეტილების მიმღები ქვეყნის სასამართლოს კანონმდებლობა არ იცნობდა მხარის დასწრების გარეშე მიღებული გადაწყვეტილების მიღების წესს. სასამართლოს მიერ მითითებულ იქნა, რომ არბიტრაჟის მიერ მხარისათვის გაგზავნილი სათანადო შეტყობინება, როგორც არბიტრის დანიშვნის, ასევე, საარბიტრაჟო წარმოების დაწყების შესახებ, წარმოადგენს აუცილებლობას გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებისათვის. მხარის გამოუცხადებლობა სასამართლოს მიერ არ ჩაითვალა საჯარო წესრიგის დარღვევად.¹⁹

არბიტრაჟის მიერ მხარის არასაკმარისად ინფორმირებულობის გამო თბილისის სააპელაციო სასამართლომ უარი უთხრა მხარეს გადაწყვეტი-

¹⁸ Public policy and Arbitral Procedure ICCA congress series №3(New York/1986), 215.

¹⁹ იქვე, 205-226, 226.

ლების ცნობასა და აღსრულებაზე. საარბიტრაჟო სარჩელი მიმართული იყო ორი მოპასუხის წინააღმდეგ, რომელთაგან ერთი იყო თურქეთის მოქალაქე ქართული ენის არმცოდნე პირი. არბიტრაჟის მიერ გაგზავნილი საქმის მასალების ჩაბარება მხარისათვის ვერ მოხერხდა, თუმცა იგი ჩაბარდა მისი რაიონის გამგეობას და ამავე დროს საჯარო პუბლიკაციის გზით გამოქვეყნდა ქართულენოვან გაზეთში. გამოირკვა, რომ ამ პერიოდში მოპასუხე საქართველოში არ იმყოფებოდა. სასამართლოს მიერ დადგენილი იქნა, რომ მოპასუხე იყო თურქეთში მცხოვრები ქართული ენის არმცოდნე პირი. არბიტრაჟის მიერ მხარისათვის უწყების ჩაბარებასთან დაკავშირებული მოქმედებები განხორციელდა სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის დაცვით. სასამართლომ ყურადღება მიაქცია 1998 წლის 13 აპრილის საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის დადებული „სამოქალაქო, სავაჭრო და სისხლის სამართლის საქმეებზე სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ“ ორმხრივ ხელშეკრულებას. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, საერთაშორისო ხელშეკრულებას უპირატესი იურიდიული ძალა გააჩნია, ვიდრე საქართველოს კანონს. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ უცხო ქვეყნის მოქალაქისათვის უწყების ჩაბარება უნდა მომხდარიყო საერთაშორისო ხელშეკრულების შესაბამისად. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგებოდა საჯარო წესრიგს, ვინაიდან, დარღვეული იქნა მხარისათვის უწყების ჩაბარების კანონით გათვალისწინებული წესი. სასამართლომ, ასევე, მიუთითა, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 45-ე მუხლის ა.გ. ქვეპუნქტის მიხედვით მხარე არ იყო ჯერონად ინფორმირებული არბიტრის დანიშვნის ან საარბიტრაჟო განხილვის შესახებ. სასამართლომ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარი თქვა ორივე ნაწილზე მითითებით. საკმარისი იქნებოდა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მხოლოდ საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობაზე მითითებაც.²⁰ ვინაიდან, 45-ე მუხლის ა.გ. ქვეპუნქტზე მითითება იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც დამარცხებული მხარე თავად უთითებს, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას იგი არაჯერონად იყო ინფორმირებული არბიტრის დანიშვნისა და საარბიტრაჟო განხილვის შესახებ. თუ აღნიშნული გამორეძოების გამოკვლევა სასამართლოს ინციატი-

²⁰ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №2ბ/2573-10.

ცით ზორციელებდა, მაშინ სასამართლო ვალდებულია მიუთითოს საჯარო წესრიგის დარღვევაზე.

საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობაზე მითითებით, მხარის არაინფორმირებულობის გამო, მხარეს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით უარი ეთქვა კიდევ ერთი გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. პალატამ განმარტა, რომ საჯარო წესრიგის ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე, საარბიტრაჟო მოსარჩელის მიერ საარბიტრაჟო მოპასუხის მისამართად თუნდაც რეგისტრირებული იურიდიული მისამართის მითითება, რომელზეც მოპასუხეს არ ბარდება არბიტრაჟის მიერ გაგზავნილი კორესპოდენცია, არ ათავისუფლებს საარბიტრაჟო მოსარჩელეს მისთვის ცნობილი მოპასუხის ფაქტობრივი მისამართის ან კომუნიკაციის სხვა საშუალებებით შეტყობინების ვალდებულებისაგან. პალატამ მიიჩნია, რომ მოპასუხედ იურიდიული პირის მითითების შემთხვევაში, საარბიტრაჟო მოსარჩელეს უნდა მოეთხოვოს ყველა შესაძლო რეკვიზიტის მითითება. ამასთანავე, იურიდიული პირის შემთხვევაში, გარდა მისი იურიდიული მისამართისა, ხელმისაწვდომია ხელმძღვანელობასა და წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირების ვინაობის დადგენა და მოსარჩელეს შესაძლებლობა აქვს მათი მონაცემებიც მოიძიოს და მიუთითოს არბიტრაჟს. შესაბამისად, საჯარო პუბლიკაციის გამოქვეყნებამდე არბიტრაჟმა საარბიტრაჟო მოსარჩელეს მაქსიმალურად უნდა მოსთხოვოს იურიდიული პირისა და მის წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირების საკონტაქტო მონაცემების მითითება და მხოლოდ ამის შემდგომ შეუძლია იმსჯელოს საჯარო შეტყობინების გამოყენების აუცილებლობაზე. მოცემულ შემთხვევაში კი დგინდება, რომ საარბიტრაჟო მოსარჩელემ მიუთითა მოპასუხის მხოლოდ იურიდიული მისამართი, თუმცა საქმის მასალებიდან ირკვევა, რომ სადავო ხელშეკრულებაში მოპასუხის იურიდიული მისამართის გარდა მითითებულია აგრეთვე დირექტორის მისამართიც, რომელზედაც ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ყველა კორესპოდენციის გადაგზავნა უნდა მომხდარიყო. ამდენად, პალატის აზრით, საარბიტრაჟო მოსარჩელემ იმთავითვე იცოდა, რომ მოპასუხეს იურიდიულ მისამართზე გზავნილი ვერ ჩაბარდებოდა, ასევე იცოდა მოპასუხის ფაქტობრივი ადგილსამყოფელის თაობაზე, თუმცა ამის შესახებ არბიტრაჟს არ აცნობა და მხოლოდ ფორმალურად მოპასუხის იურიდიული მისამართის მითითებით შემოიფარგლა. იურიდიულ მისამართზე ჩაუბარებლობა არბიტრაჟმა საჯარო პუბლიკაციის

გამოყენების საფუძველად მიიჩნია. გამოყენებული პუბლიკაციის მიუხედავად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მხარის დასწრების გარეშე მიღებული გადაწყვეტილება საჯარო წესრიგის დარღვევას წარმოადგენს და განმცხადებელს უარი ეთქვა გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე.²¹

სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოიცავს, ასევე, მხარის დროულ ინფორმირებულობას საარბიტრაჟო წარმოების ზეპირი მოსმენის თარიღის შესახებ, რათა მას მოსამზადებლად გონივრული ვადა მიეცეს. საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგის დარღვევასთან მითითებით ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში არსებობს რამდენიმე გადაწყვეტილება. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მიერ არ განხორციელდა ისეთი გადაწყვეტილების აღსრულება, რომელიც გამოტანილი იქნა შემდეგი საპროცესო დარღვევით. საქმის მასალებიდან ირკვეოდა, რომ ზეპირი მოსმენა არბიტრაჟში გაიმართა 2011 წლის 25 ივნისს, თუმცა შეტყობინება ამის შესახებ მხარეს გაეგზავნა 2011 წლის 9 აგვისტოს. კანონის დარღვევით გაგზავნილი შეტყობინება სასამართლოს მხრიდან ცნობა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი გახდა.²²

სასამართლო პრაქტიკით დადგენილი იქნა, რომ საარბიტრაჟო საქმის მასალებში საარბიტრაჟო მოსმენის სხდომის ოქმის არარსებობა წარმოადგენს საჯარო წესრიგის დარღვევას. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მიერ უარი ეთქვა მხარეს გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე საარბიტრაჟო სხდომის ოქმის არარსებობის გამო. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი საარბიტრაჟო სხდომის ოქმის არსებობის აუცილებლობას არ ითვალისწინებს. დავის განმხილველი არბიტრაჟის დებულების შესაბამისად, საარბიტრაჟო სხდომის ოქმის წარმოება, მხოლოდ იმ შემთხვევაში განხორციელდებოდა, თუ ამის შესახებ ორივე მხარე წერილობით მიმართავდა არბიტრაჟს, რაც აღნიშნულ შემთხვევაში არ განხორციელბულა. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 394-ე მუხლზე, რომელიც სააპელაციო გადაწყვეტილების გაუქმების აბსულუტურ საფუძველად ითვალისწინებს სხდომის ოქმის არარსე-

²¹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 18 აპრილის 2012 წლის 10 აპრილის განჩინება საქმეზე №2ბ/1268-12.

²² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება 2ბ/1178-10.

ბობას. სასამართლომ აღნიშნულ ნორმაზე მითითებით გადაწყვეტილების საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობა დაადგინა.²³

მხარემ, რომელსაც უარი ეთქვა გადაწყვეტილების აღსრულებაზე სარჩელით მიმართა სასამართლოს და იმ გარემოებაზე აპელირებდა, რომ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებაზე უარის თქმით, ფაქტობრივად, საარბიტრაჟო შეთანხმების გაუქმება მოხდა და მისი უფლების რეალიზება ვერ მოხერხდა. პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე განაცხადა უარი, იმ საფუძველზე, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებაზე უარის თქმა არ წარმოადგენს საარბიტრაჟო შეთანხმების გაუქმების საფუძველს.²⁴ საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის გამო დავის განხილვა სასამართლოს მიერ ვერ განხორციელდებოდა. სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ განჩინება გასაჩივრდა კერძო საჩივრით. სააპელაციო სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილებული იქნა კერძო საჩივარი. პალატამ მიიჩნია, რომ არბიტრაჟის გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმით მხარეს წაერთვა უფლება მოეხდინა დარღვეული უფლების რეალიზება სასამართლოს მიერ. სასამართლომ მიუთითა საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლითა და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ პირის სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას. აღნიშნულ საფუძველზე მითითებით, სასამართლომ პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ გააუქმა.²⁵

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მიერ აღნიშნული დავის დაქვემდებარება სასამართლოსათვის არ შეიძლება სწორად იქნას მიჩნეული. სააპელაციო პალატის მიერ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმა სასამართლოს არ უნდა მიენიას საარბიტრაჟო შეთანხმების ბათილად ან გაუქმებულად ცნობის საფუძველად. გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის შემდგომ, მხარე უფლება-

²³ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილება 28/2531-11.

²⁴ თბილისი საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2011 წლის 17 აგვისტოს განჩინება 2/9248-11

²⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 11 ნოემბრის განჩინება საქმეზე 28/3218-11.

მოსილია განმეორებით მიმართოს არბიტრაჟს, რომელიც ხელახლა განახორციელებს საქმის განხილვას. გადაწყვეტილებაზე უარის თქმის საფუძველ(ებ)ის აღმოფხვრის შემდგომ სასამართლო გადაწყვეტილების ცნობას და აღსრულებას მოახდენს. შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლოს მიერ არასწორად იქნა მიღებული გადაწყვეტილება პირველი ინსტანციის სასამართლოს სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ განჩინების გაუქმებასთან დაკავშირებით.

3.1.4. საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგის სხვა საფუძველები

საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგის დარღვევას ასევე ღავის გადაწყვეტისათვის დადგენილი ვადის დარღვევა წარმოადგენს. საარბიტრაჟო შეთანხმების დადებისას მხარეები უფლებამოსილი არიან შეთანხმდნენ ღავის განხილვის კონკრეტულ ვადებზე. შესაძლებელია, განხილვის ვადებს ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებდეს. აღნიშნული არბიტრს ავალდებულებს დავა განიხილოს კანონმდებლობით დადგენილ ვადაში, რომლის გაზრდა არბიტრის მიერ დაუშვებელია. თურქეთის სასამართლომ ისეთი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება არ მოახდინა, რომელიც განხილული იქნა შვეიცარიის არბიტრაჟის მიერ თურქული საპროცესო ნორმების დარღვევით. თურქეთის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, არბიტრაჟი ვალდებულია გადაწყვეტილება მიიღოს ღავის დაწყებიდან ერთი წლის განმავლობაში. არბიტრაჟის მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე ერთწლიანი ვადა დაირღვა. თურქეთის სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმის განხილვის სავალდებულო ვადის დარღვევა წარმოადგენდა საჯარო წესრიგის დარღვევას, რაც გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი გახდა.²⁶

სასამართლოს პრაქტიკაში რამდენიმე გადაწყვეტილება არსებობს, რომლითაც დადგენილ იქნა, რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოიცავს ასევე, მხარის უფლებამოსილებას წარადგინოს საქმისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ყველა მტკიცებულება. არბიტრაჟი ვალდებულია არ მოახდინოს ამ უფლების შეზღუდვა. გერმანულ და ამერიკულ მხარეებს შორის ღავა არბიტრმა გადაწყვიტა. ამერიკული საპროცესო

²⁶ Kronke H., Nacimietno P., Recognition and Enforcement of foreign Arbitral Awards: a Global commentary on the New York convention, Kronke, et.al. 2010, 377.

სამართლებრივი საჯარო წესრიგი სამართლებრივად დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების მიღებასთანაა დაკავშირებული. გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების დროს სასამართლო ყურადღებას მის ფორმალური მხარესა და შინაარსზე ამახვილებს. აღსრულების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, მნიშვნელოვანია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება არ ეწინააღმდეგებოდეს იმ ქვეყნის სამართალს, რომლის შესაბამისადაც არის მიღებული. არბიტრაჟი ვალდებულია მიიღოს დასაბუთებული და არგუმენტირებული გადაწყვეტილება, ხოლო სამოტივაციო ნაწილი უნდა შეიცავდეს დასაბუთებულ მითითებას კანონის ნორმებთან. არბიტრაჟის მიერ მიღებული დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილება შეიძლება ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი გახდეს. კანადის სასამართლოს მიერ უარი ეთქვა გამცხადებელს უცხო ქვეყნის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე, იმ საფუძველით, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება არ შეიცავდა სამართლებრივ დასაბუთებას, რაც საჯარო წესრიგის დარღვევად იქნა მიჩნეული.

ამასთანავე, გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის არარსებობა ყველა ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად, კონვენციის მე-5 მუხლით გათვალისწინებულ საფუძველს არც წარმოადგენს. რამდენიმე ქვეყნის ეროვნული სამართლის მიხედვით გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის არსებობა მხოლოდ მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაშია სავალდებულო. ფლორენციის სააპელაციო სასამართლოს მიერ აღსრულებულ იქნა ინგლისის სახელმწიფოს მიერ სამოტივაციო ნაწილის გარეშე მიღებული გადაწყვეტილება. ფლორენციის სასამართლოს მიერ განმარტებულ იქნა, რომ ინგლისის კანონმდებლობით, იტალიურისაგან განსხვავებით, სამოტივაციო ნაწილის არსებობა სავალდებულო არაა. იმავე საფუძველის არსებობის გამო, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ უარი უთხრა მხარეს ცნობასა და აღსრულებაზე. ქართული საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაში სამოტივაციო ნაწილის არარსებობა, სასამართლომ მიიჩნია საჯარო წესრიგის დარღვევად.²⁷

იგივე მოსაზრება იყო გამოთქმული იტალიური სასამართლოს მიერ ამერიკული საარბიტრაჟო ასოციაციის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ იტალიური კანონმდებლობით სავალდებულოა გა-

²⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 11 ნოემბრის განჩინება №28/2758-10.

დაწვევებილების სამოტივაციო ნაწილის არსებობა, აღნიშნული მოთხოვნა შეუძლებელია დადგენილი იქნას უცხო ქვეყნის გადაწყვეტილების მიმართ. სამოტივაციო ნაწილის არარსებობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში წარმოადგენს გადაწყვეტილების საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობას, თუ არბიტრაჟის ქვეყნის კანონმდებლობა სამოტივაციო ნაწილის სავალდებულობას ითვალისწინებს. სხვა შემთხვევაში, აღნიშნული გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველი არ შეიძლება გახდეს.

ამრიგად, საარბიტრაჟო სამართალწარმოების დროს სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი ძირითადი პრინციპებისა და წესების დარღვევა საჯარო წესების დარღვევას წარმოადგენს, რაც გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველია.

3.3. მატერიალური საჯარო წესრიგი

იურიდიულ ლიტერატურასა და სასამართლოს პრაქტიკაში გამოყოფენ ასევე, მატერიალური საჯარო წესრიგის სახეს, რომელიც დარღვეულად სახელმწიფოს მატერიალური სამართლის იმპერატიული ნორმების დარღვევის გამო მიიჩნევა. იგი არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული მატერიალური სამართლის ნორმებთანაა დაკავშირებული. მატერიალური საჯარო წესრიგი განმარტებულია, როგორც „კანონის იმპერატიული ნორმები, რომელიც აწესრიგებს დავის საგანთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.“²⁸

დიდი ხნის განმავლობაში, დავა იურისტებს შორის იმასთან დაკავშირებით მიმდინარეობდა, რომ შეთანხმებული სამართლის გამოუყენებლობა წარმოადგენდა თუ არა მატერიალური სამართლის ნორმებს. საჯარო წესრიგის პირობებიდან გამომდინარე, მხარეთა შორის შეთანხმებული გამოუსაყენებელი სამართალი შეიძლება შეიცვალოს სასამართლოს ქვეყნის სავალდებულო ნორმებით ან უცხო ქვეყნის სამართლის სისტემით გათვალისწინებული სავალდებულო ნორმებით. ყველაზე ხშირად სავალდებულო ნორმების გამოყენებით ხდება გარემოს დაცვასთან, კონკურენციის სამართალთან, ემბარგოს გამოყენებასთან, გაკოტრების სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული ურთიერთობების მოწესრიგებასთან. დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, დადგინდა, რომ არბიტრების მიერ იმ სამართლის

²⁸ Kronke H., Nacimietno P., Recognition and Enforcement of foreign Arbitral Awards: a Global commentary on the New York convention, Kronke, et al. 2010.

გამოუყენებლობა, რომელიც მხარეებმა აირჩიეს, ან დავის გადაწყვეტა სამართლიანობის ზოგადი პრინციპების შესაბამისად, როცა მხარეებს არჩეული ჰქონდათ კონკრეტული სამართალი, არ ითვლება მატერიალური საჯარო წესრიგის დარღვევად. არბიტრაჟის მიერ მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ნორმის გამოყენებლობა წარმოადგენს არა მატერიალური, არამედ საპროცესო სამართლებრივი საჯარო წესრიგის დარღვევას.²⁹

მატერიალური საჯარო წესრიგის დარღვევასთან დაკავშირებით რამდენიმე საინტერესო გადაწყვეტილება არსებობს. სამოქალაქო საქმეთა პალატამ დაადგინა, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებიდან ცხადი ხდება, რომ არბიტრაჟს არ გამოურკვევია იპოთეკით დატვირთული უძრავი ნივთის მესაკუთრის ვინაობა. ისე დაადგინა უძრავი ნივთის რეალიზება, რომ ნივთის მესაკუთრის ჩართვა საქმეში არ მოუხდენია. არბიტრაჟი ვალდებული იყო საარბიტრაჟო წარმოებისას მხარედ მოეწვია უძრავი ნივთის მესაკუთრე, ვინაიდან გადაწყვეტილება გავლენას ახდენდა მის უფლებებსა და მოვალეობებზე. პალატამ მიუთითა, რომ არ ეცნობა რა მესაკუთრეს მის საკუთრებაში არსებული უძრავი ნივთის მიმართ საარბიტრაჟო წარმოების დაწყების თაობაზე, ამით დაირღვა საჯარო წესრიგი - საქართველოს კანონმდებლობით იმპერატიულად დადგენილი ნორმები და მოთხოვნები.³⁰

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 19 აპრილის განჩინებით, ასევე, სასამართლომ უარი განაცხადა გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე მატერიალური საჯარო წესრიგის დარღვევაზე მითითებით. დავის საგანს სესხის თანხის დაკისრების და გირავნობის საგნის მოვალის კუთვნილი საოჯახო ნივთების რეალიზების მოთხოვნა წარმოდგენდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ მხარეთა შორის დადებული სესხის უზრუნველსაყოფად მფლობელობითი გირავნობის ხელშეკრულება დაიდო, თუმცა გირავნობის საგნის გადაცემა მოგირავნისათვის არ მომხდარა. სასამართლომ სამოქალაქო კოდექსის 257-ე და 258-ე მუხლებზე მიუთითა, რომ მიუხედავად ხელშეკრულების დადებისა, მხარეთა შორის გირავნობა იმ სახით, რა სახითაც მას სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს, არ წარმოშობილა. აქედან გამომდინარე, ამ ნაწილში არბიტრაჟის გადაწყვეტილება საჯარო წესრიგს ეწინააღმდე-

²⁹ იქვე.

³⁰ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 27 ივლისის განჩინება საქმეზე №2ბ/1569-10.

გება, სამოქალაქო კოდექსის იმპერატიულად განსაზღვრულ 255-ე, 257-ე და 258-ე მუხლებს. ამდენად, სასამართლომ კანონიერად მიუთითა მატერიალური სამართლის იმპერატიული ნორმების დაღვევით მიღებული გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე.³¹

სასამართლომ დაადგინა, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით შესაძლებელი იყო, დადგენილი ყოფილიყო იპოთეკით დატვირთული უძრავი ქონების რეალიზაცია იძულებით აუქციონზე და აღნიშნული უძრავი ქონების რეალიზაციით მოსარჩელის მოთხოვნის დაკმაყოფილება.³²

სააპელაციო სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლა-განზოგადების საფუძველზე შეიძლება დასკვნის გაკეთება იმასთან დაკავშირებითაც, რომ ზშირად ადგილი აქვს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ნაწილობრივ ცნობას და აღსრულებას შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს გამო. როგორც ცნობილია, პირგასამტეხლო ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის საშუალებაა, მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრული ფულადი თანხა, რომელიც მოვალემ უნდა გადაიხადოს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვნად შესრულებისათვის. სსკ-ის 418-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ პირგასამტეხლო, რომელიც შეიძლება აღემატებოდეს შესაძლო ზიანს. ამოწმებს რა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესაბამისობას საჯარო წესრიგთან, მოპასუხისათვის დაკისრებული საჯარიმო სანქციების ოდენობასთან დაკავშირებით სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატას სრულყოფილად აქვს განსაზღვრული პირგასამტეხლოს დანიშნულება და განმარტავს, რომ მართალია მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ პირგასამტეხლო, რომელიც შეიძლება აღემატებოდეს შესაძლო ზიანს, მაგრამ მიუხედავად ამ დათქმისა სასამართლო მიიჩნევს, რომ ზშირად საქმეში მითითებული პირგასამტეხლო შეუსაბამოდ მაღალია. ასეთ პირობებში პირგასამტეხლოს დანიშნულება, როგორც ვალდებულების შეუსრულებლობის პრევენციის მეთოდი, კარგავს თავის ამგვარ

³¹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 19 აპრილის განჩინება საქმეზე №2ბ/4710-10, იგივე თბილისის სააპელაციო სასამართლო სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 29 ივლისის განჩინება საქმეზე №2ბ/2248-10;

³² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 29 ივლისის განჩინება საქმეზე №2ბ/1767-10.

დანიშნულებას და იქცევა მოვალის დასჯის ერთ-ერთ მექანიზმად, რაც დაუშვებელია და ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს. საქართველოს სამოქალაქო კანონმდებლობის შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლო თვითონ განსაზღვრავს სამართლიან პირგასამტეხლოს და ამის შემდეგ უქვემდებარებს იძულებით აღსრულებას.³³

სააპელაციო სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს შემცირებასთან დაკავშირებული პრაქტიკა სწორად დასაბუთებული და სამართლიანია, რადგან სასამართლოს ამოცანაა, მხარე დაიცვას უსამართლო და სამოქალაქო ბრუნვისათვის მიუღებელი ტვირთისაგან. ვინაიდან, ურთიერთობის დამყარებისას მხარეები ყოველთვის ვერ საზღვრავენ მათი თავისუფალი ნების გამოვლენის შედეგებს. სასამართლო ახდენს პირგასამტეხლოს „სამართლიან“ შემცირებას, მხედველობაში ღებულობს რა, თუ როგორია შესრულების ღირებულების, მისი შეუსრულებლობისა და არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის თანაფარდობა პირგასამტეხლოს ოდენობასთან. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, რომ საარბიტრაჟო განხილვის შედეგად არბიტრაჟი ხშირად არ ითვალისწინებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის სპეციალურ დანაწესს არაგონივრულად მაღალი პირგასამტეხლოს შემცირების თაობაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, იკვეთება რეალობა, რომ ჯერ კიდევ სახელშეკრულებო ურთიერთობის სტადიაზე მხარეები თანხმდებიან არაგონივრული პირგასამტეხლოს ოდენობაზე, რაც შეიძლება განპირობებული იყოს, თავის მხრივ, ან სამოქალაქო საზოგადოების სამართლებრივ სტანდარტებზე დაბალი ინფორმირებულობით ან/და სახელშეკრულებო მხარეთაგან ერთ-ერთი მხარის - კრედიტორის მხრიდან თავისი მონოპოლიური მდგომარეობის (საბაზრო ძალაუფლების) ბოროტად გამოყენებით.

³³ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 23 იანვრის განჩინება საქმეზე №2ბ/176-12, 2012 წლის 14 მარტის განჩინება საქმეზე №2ბ/935-12; 2012 წლის 28 მარტის განჩინება საქმეზე №2ბ/1209-12; 2012 წლის 12 აპრილის განჩინება საქმეზე №2ბ/1355-12; 2012 წლის 26 აპრილის განჩინება საქმეზე №2ბ/1601-12; 2012 წლის 10 მაისის განჩინება საქმეზე №2ბ/1708-12; 2012 წლის 11 მაისის განჩინება საქმეზე №2ბ/1730-12; 2012 წლის 14 მაისის განჩინება საქმეზე №2ბ/1808-12.

თუმცა, ყურადღება უნდა გამახვილდეს ისეთ პრობლემურ საკითხზე, როგორიცაა სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირება თავისი ინიციატივით, როდესაც საარბიტრაჟო განხილვის მოპასუხე (მოწინააღმდეგე) მხარე თვითონ სადავოდ არ ხდის მისთვის დაკისრებული გადასახდელი პირგასამტეხლოს ოდენობას. ზომ არ აქვს ადგილი ამ შემთხვევაში შეჯიბრებითობის პრინციპის დარღვევას სააპელაციო სასამართლოს მიერ? ამ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს ორი შეხედულება: მეცნიერთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ შემთხვევაში შეჯიბრებითობის პრინციპი ნამდვილად ირღვევა, რადგან მხარეები თვითონ განსაზღვრავენ, რომელი ფაქტები უნდა დაედოს საფუძვლად მათ მოთხოვნებსა და შესაგებელს ან რომელი მტკიცებულებებით უნდა იქნას დადასტურებული ეს ფაქტები. მეცნიერთა მეორე ნაწილი კი მიიჩნევს, რომ პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირება სასამართლოს დისკრეციულ უფლებამოსილებას წარმოადგენს და მას შეუძლია ამ საკითხზე თავისი ინიციატივითაც იმსჯელოს, იმისდა მიუხედავად, მოითხოვს თუ არა მოპასუხე პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირებას.

მართალია, მხარეები თავისუფალნი არიან პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრაში, თუმცა ეს თავისუფლება გარკვეული ფასეულობებითაა შეზღუდული, რომლის მიზანიცაა სამართლიანი სამოქალაქო ბრუნვის უზრუნველყოფა. კრედიტორმა არ უნდა „აიძულოს“ მოვალე აშკარად უსამართლო პირობებს მოაწეროს ხელი. ამიტომაცაა, რომ პირგასამტეხლოზე შეთანხმებისას მისი ოდენობა უნდა განისაზღვროს სამართლიანობის საფუძველზე. შესაძლებელია, მხარეები იმ ოდენობის პირგასამტეხლოზე შეთანხმდნენ, რისი გადახდევინებაც შემდგომ მძიმე ტვირთად დააწევბა მოვალეს. სსკ-ის მე-8 მუხლის შესაბამისად, სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი ვალდებული არიან კეთილსინდისიერად განახორციელონ თავიანთი უფლებები და მოვალეობები. ურთიერთობის მონაწილეთა ინტერესების დაპირისპირება კი არა, არამედ მათი სოლიდარობაა ნორმალური სამოქალაქო ბრუნვის საფუძველი. კეთილსინდისიერება გულისხმობს სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეთა მოქმედებას გულისხმიერებითა და პასუხისმგებლობით, ერთმანეთის უფლებებისადმი პატივისცემით მოპყრობას. კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში განსაკუთრებით გამოკვეთილია ნდობისა და კეთილსინდისიერების როლი, რომ მთავარია ვალდებულების შესრულება და არა პასუხისმგებლობა ვალდებულების შეუსრუ-

ლებლობისათვის. რადგანაც საჯარო წესრიგის შემადგენლად ითვლება ისეთი პრინციპები, როგორიცაა ნდობა და კეთილსინდისიერება, რომელთა დარღვევით ილაჩება არა მხოლოდ ურთიერთობის კონკრეტული მონაწილის უფლებები, არამედ სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესები, ამიტომაც მართებულია სააპელაციო სასამართლოს მოქმედება, როდესაც ამოწმებს რა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესაბამისობას საჯარო წესრიგთან მოპასუხისათვის დაკისრებული საჯარიმო სანქციების ოდენობასთან დაკავშირებით, თავისი ინიციატივით ამცირებს შეუსაბამოდ მაღალ პირგასამტეხლოს იმ საფუძველით, რომ თუ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაში მითითებული პირგასამტეხლო შეუსაბამოდ მაღალია, ასეთ პირობებში პირგასამტეხლოს დანიშნულება, როგორც ვალდებულების შეუსრულებლობის პრევენციის მეთოდი, კარგავს თავის ამგვარ დანიშნულებას და იქცევა მოვალის დასჯის ერთ-ერთ მექანიზმად, რაც დაუშვებელია და ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს.

დასკვნა

სამოქალაქო ურთიერთობების თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე, მხარეები უფლებამოსილი არიან უარი თქვან დავის გადაწყვეტის ტრადიციულ საშუალებაზე და ალტერნატიული მეთოდის გამოყენებით მოახდინონ დავის დასრულება. მხარეთა ამგვარი ავტონომიის პირობებში, ბუნებრივია, სახელმწიფო მოქალაქეებისა თუ იურიდიული პირების ბედს კერძო სამართლის სუბიექტის სახით არსებულ არბიტრაჟს ვერ მიანდობს. საქართველოში ბოლო ათწლეულის განმავლობაში არსებული პრაქტიკისა და უამრავი რეკომენდაციის შემდგომ მიღებულმა ახალმა კანონმა, სასამართლოს კონტროლის სრულიად ახალი წესი დაანერგა, რომლის შესაბამისადაც, სასამართლოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების სისწორის შემოწმებაში ჩარევის ფარგლები კიდევ უფრო გაიზარდა და მიენიჭა უფლებამოსილება კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული საფუძველების არსებობისას უარი თქვას გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. ამგვარი მოქმედება მხარეს უფლებას არ ართმევს ხელახლა მიმართოს არბიტრაჟს და განიხილოს დავა, სასამართლოს მიერ მითითებული შენიშვნების გათვალისწინებით.

ყველაზე გავრცელებულ და მნიშვნელოვან საფუძველს გადაწყვეტილების საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობა წარმოადგენს, რომელიც სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების მიერ აღიარებული ძირითადი პრინციპებისა და წესების ერთობლიობაა. არბიტრაჟი საქმის განხილვისას შეზღუდულია სახელმწიფოს მიერ აღიარებული იმპერატიული ნორმების მოქმედებით და მათი დარღვევა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველს წარმოადგენს.

სასამართლოს ჩარევის ფარგლები არბიტრაჟის გადაწყვეტილების შემოწმებისას საკმაოდ გაიზარდა, თუმცა, აღნიშნული არ შეიძლება მოაზრებული იქნას, როგორც სახელმწიფოს მიერ არბიტრაჟის უფლებამოსილებისა და კომპენტენციის შევიწროება, საქართველოს სახელმწიფო მხარს უჭერს დაეის ალტერნატიული საშუალებების როლისა და ფუნქციის გაძლიერებას.